

FRI-1.322-1-SW-03

METHODOLOGY FOR TRAINING STUDENTS AS PART OF THE DISCIPLINE: BASICS SOCIAL WORK (HISTORY AND THEORY)^{18, 19}

Pr. Assist. Prof. Silviya Beloeva, PhD

Department of Management and Social Activities

Faculty of Business and Management

University of Ruse "Angel Kanchev"

Phone: +359 889205663

E-mail: sbeloeva@uni-ruse.bg

Abstract: *In social work as a science, the knowledge and methods of many sciences are used, for this reason it is said that this science has an interdisciplinary character. As a scientific and academic activity, social work is relatively new for Bulgaria. The preparation of students in the "Social Activities" specialty is important and fundamental for the future development of budding specialists in the field of social work. Professional training of graduates of the specialty provides the necessary theoretical and practical knowledge, as well as forms skills that will contribute to a wider professional realization in the field of social activities of any type.*

The purpose of the report is to present modern methods and approaches which are applied to teaching of students at the universities. The methodology presents some types of exercises and the basic requirements for their structuring.

Keywords: social work, methodology, training methods, student, objects of social work, methods of social work.

JEL Codes: I 21, I 23

ВЪВЕДЕНИЕ

Като научна и академична дейност социалната работа е сравнително ново направление за България. Като сфера на знанието, социалната работа може да бъде разглеждана като мултидисциплинарна област, която се държи като динамична система от теоретичен и практически характер, съчетаваща теории за човешкото поведение и социални системи, с принципи на социална справедливост и човешки права.

Подготовката на студентите в специалност „Социални дейности“ е изключително важна и фундаментална за бъдещото развитие на проходащите специалисти в сферата на социалната работа. Обучението на кадрите в образователната програма „Социални дейности“ има за цел да осигури подготовката на квалифицирани и компетентни специалисти в областта на социалната работа, социалната защита и доставката на социални услуги. Професионалната подготовка на завършилите специалността дава необходимите теоретични и практически знания, както и формира умения, които ще допринесат за по-широка професионална реализация в сферата на социалните дейности от всякакъв тип.

Целта на настоящата разработка е да се представят съвременни методи и подходи, прилагани за обучение на студенти в сферата на социалните науки чрез методическите единици – лекция, упражнение и практикум, като се представи и примерен модел за разработването на ръководство за провеждане на семинарни упражнения по дисциплината „Основи на социалната работа (История и теория)“.

¹⁸ Докладът е представен на 28.10.2022 г. в секция СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ с оригинално заглавие на български език: МЕТОДИКА ЗА ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИ КАТО ЧАСТ ОТ ДИСЦИПЛИНАТА: ОСНОВИ НА СОЦИАЛНАТА РАБОТА 1.

¹⁹ Настоящият доклад е в изпълнение на проект на Факултет "Бизнес и мениджмънт" на тема "Изследване на регионалните потенциали за развитие на социално иновативни екосистеми в условия на дигитална трансформация", финансиран от Фонд "Научни изследвания".

ИЗЛОЖЕНИЕ

В съвременната литература социалната работа е представена като специфична, хуманистично ориентирана дейност, насочена към балансиране на междуличностните отношения в обществото чрез изграждане на алтруистични чувства, нагласи и стереотипи на поведение, както от страна на нуждаещия се, така и от страна на предлагащия помощ. Като професия и наука тя се възприема, освен с всичко това, и като типова технология за оказване на помощ, която носи и определено удовлетворение и личностно възнаграждение (Дерижан, 2010).

Както вече беше подчертано, социалната работа е обширна област, която обхваща различни направления – научни постижения, специфични ценности и цели, взаимосвързани принципи на действие. Като научно-приложна област тя се развива в сравнително краткосрочен период. През последните 10-15 години тази специалност успя да промени нагласите на работещите в сферата на социалното подпомагане, както и тези на самите ползвателите на социалните услуги. От непозната за обществото професия, практикуването на която беше на принципа „Работа в краен случай, когато всички институции са изчерпали ресурсите си с дадения клиент” (Дерижан, 2010), през годините социалната работа успя да се утвърди като модерна професия, с подготвени за целта специалисти, с възможности за практическа реализация в различни области у нас и в чужбина.

Професионалното обучение на бъдещите социални работници представлява система от организационни и образователни мерки, които са изцяло насочени към развитие на професионални знания и умения у бъдещите специалисти, придобити чрез изучаване на учебни предмети и чрез различни видове практикуми и работа на терен, което допринася за развитието на професионалната готовност у бъдещите социални работници.

Както при всяка друга наука и при методиката на обучение в образователната програма „Социални дейности“ има ясно разделение и същевременно хармонично допълване на теоретичния материал и практиката по специалността. Професионалното обучение на бакалаврите по социални дейности представлява система от организационни и образователни мерки, насочени към развитие на професионални умения у бъдещите специалисти, както и знания и умения, придобити чрез изучаване на учебни дисциплини и чрез различни видове практики, което допринася за развитието на професионалната готовност у социалните експерти на бъдещето. От една страна провеждането на практикумите се грижи за това да се осъществява учебен процес на терен, да се идентифицират неговите слаби страни и да се внасят конкретни промени за подобрене в бъдеще, а от друга страна теоретичният дискурс се грижи за това да диференцира фундаменталните знания и практиката, като бъдат формулирани по-точни дефиниции и теоретични аспекти на социалното знание.

Няма еднозначно решение относно подбора на методическия апарат, тъй като това е творческа дейност от страна на преподавателя, но при обучението на студентите от специалност „Социални дейности“, като вербален метод се използва лекцията с актуални данни и исторически препратки; аналогии и прецеденти, а от практическите методи – семинарни упражнения и практическа работа (провеждане на практикуми в заведения за социални услуги, публични администрации и др.)

Смисълът и съдържанието на метода *лекция* (от лат. *да се чете*) е устното изложение на учебния материал, което се отличава с по-голям обем от разказа, с по-сложни логически построения, образи, доказателства и обобщения. Още в средата на първото хилядолетие в Китай, Индия и Елада, лекцията се използва като метод - синоним за обучение на много хора от един учител. Основните функции на лекцията са: методически, организационни и информационни. Тя може да бъде единствена форма на обучение в случаите, когато се предлага нова образователна програма, по която все още няма учебници и учебни помагала; или се осъществява обучение в периферни учебни заведения и филиали. лекция. Целите на една лекция са няколко: (1) да представи най-важната информация по дадена тема; (2) да

помогне развитието на основната проблематика на университетския курс; (3) да опрости процеса на усвояване на методите на научното познание; (4) да популяризира на най-новите постижения на съвременната научна мисъл (Antonova & Kostadinova, 2022).

При провеждането на лекцията преподавателят е необходимо да използва най-различни похвати за поддържане на вниманието в регламентираното време, за да активизира мисленето на обучаваните. При провеждането на лекцията преподавателят е задължен да извърши някои основни дейности (Георгиева и колектив, 2007):

- Обмисляне и записване плана на лекцията;
- Логически стройно и последователно изложение на всяка точка от плана;
- Необходимо е да бъдат направени изводи след всяка точка;
- Разкриване на логическите връзки при преминаване към следващ раздел;
- Достъпност и яснота на изложението, да се обяснат термините, да се подберат примери и илюстрации, да се използват разнообразни средства за онагледяване;
- Лекторът трябва да подчертава ясно това, което е необходимо да се запише, еднозначно да повтаря някои фрази, за да улесни записването;
- Да представи на студентите литературни източници, които чрез самостоятелна подготовка могат да се проучат от тях.

Погледната от друг план, лекцията е основната рамка, която позволява гъвкаво да се използват други форми на образователни дейности като работилници, лаборатории, практически упражнения, курсови задачи и работи, реферати и проекти, тези, консултации, тестове, уебинари (Kostadinova, Fleaca & Antonova, 2021).

Паралелно с теоретичните познания, студентите във Факултет „Бизнес и мениджмънт“ на Русенския университет имат възможност да провеждат семинарни упражнения, които спомагат за фиксиране на знанията, уменията и компетенциите им, придобити по време на обучението в специалността. За да бъдат максимално полезни и ефективни за обучаваните, семинарните упражнения трябва да варират, както по съдържание, така и по форма, за да осигуряват по-добри възможности за трансфер на знания чрез образователните ресурси. Студентите трябва ясно да осъзнават каква е целта на упражнението, да имат ясни цели, които лежат в основата на уменията и компетенциите, да се включват активно във всички поставени задачи, решаване на казуси и други методични единици, които са планирани за прилагане във всяко семинарно занятие.

Според определението на Общото събрание на IFSW (International Federation of Social Workers) и Общото събрание на IASSW (International Association of Schools of Social Work) „социалната работа е практическа професия и академична дисциплина, която насърчава социалните промени...“ и имайки предвид, че винаги практиката предхожда теорията – затова на преден план в обучението на студентите е предоставянето на достатъчно количество практически проблеми, случаи и примери от сферата на социалната работа. Базирайки се на определението на IFSW в подготовката на съвременния социален работник интегрирането на специализираното теоретично познание с реални практически умения придава особена тежест, идентичност и завършеност на неговия професионален облик.

Според Механджийска, Симеонова, Боянова и Милушева (2017) за изграждането на подобна цялостност в професионалната компетентност очакванията в значителна степен са насочени към моделите за практическо обучение в университетските програми по социална работа. Като основна форма за практическа подготовка по социални дейности теренната практика дава богати възможности за напредък в развитието на непосредствен собствен опит с клиенти. Студентите имат възможността да наблюдават, сверяват, изпробват различни работни подходи и техники. Влизат в работни отношения, усещат атмосферата и ритъма на професията на социалния работник (Механджийска и колектив, 2007).

ДИСКУСИЯ

Лекционният курс по дисциплината „Основи на социалната работа“ е обособен в два основни дяла – история и теория на социалната работа. Про изучаването на дисциплината бъдещите бакалаври получават знания относно историческите и теоретичните основи на социалната работа. В хода на обучението си студентите получават умения и компетенции, необходими за успешното реализиране в професията. Учебната програма поставя акцент върху характера на институциите за социална помощ и специфичните роли на специалистите - социални работници, в тях. Дисциплината помага формирането на знания и опит по ключови въпроси на социалната работа в различни страни.

Обучението на студентите се провежда под формата на лекции и семинарни упражнения. Именно семинарните упражнения са тази част от обучението, където преподавателят може да наблюдава поведението на обучаваните по конкретен изследователски проблем. В тази връзка в настоящата разработка се представя модел за разработването на ръководство за семинарни упражнения по дисциплината „Основи на социалната работа (История и теория)“.

Основната задача на методическия инструмент е да помогне на студентите при усвояването на материала за историческите и теоретичните основи на социалната работа. Според учебната програма учебното пособие, ще бъде разделено в два раздела. В първият от тях са планирани въпроси, свързани с историческите сведения за възникването и развитието на социалната работа като: (1) Исторически сведения за възникването и развитието на социалната работа като дейност; (2) Методологически подходи и социална работа; (3) Теория, практика и образование по социална работа в Европа; (4) Социалната работа в България в исторически план; (5) История на социалната работа в САЩ; (6) Социалната работа в периоди на социална трансформация, а във втория ще бъдат представени общи теоретични основи и съвременни методи на социалната работа, издържали изпитанията на съвремието: (1) Методите на социалната работа на изпитанието на времето; (2) Социални проблеми и социална работа; (3) Социални ценности и социална работа; (4) Социалната работа в Швеция; (5) Социалната работа в Германия; (6) Най-нови тенденции в социалната работа на Великобритания; (7) Социална работа в САЩ; (8) Предизвикателствата на Израел; (9) Обществени промени и социална работа; (10) Обществени кризи и социална работа.

В хода на семинарните занятия се създава творческа атмосфера, която предразполага студентите да изкажат своята позиция и мнение по даден въпрос. В семинарните упражнения се провеждат дискусии, решават се казуси, разглеждат се нормативни документи задават се въпроси за самоподготовка и дискусия, проиграва се тестов въпросник с пример за отворени и затворени въпроси, отговаря се на конкретни въпроси, свързани с тематиката на семинара, което дава възможност да се определят степента и качеството на активността на обучаваните.

Следващият елемент от дискусията включва блок схема на модел за провеждане на семинарно занятие по примерна тема от учебната програма на дисциплината:

Таблица 1.

РЪКОВОДСТВО ЗА УПРАЖНЕНИЯ ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ОСНОВИ НА СОЦИАЛНАТА РАБОТА – ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ“			
Модел за провеждане на семинарни упражнения по дисциплината „Основи на социалната работа (История и теория)“			
Тема на семинарното упражнение „Исторически сведения за възникването и развитието на социалната работа като дейност“			
Фази на семинарното упражнение	I – ва фаза	II – ра фаза	III – та фаза
Цели и задачи на семинарното упражнение	Да представи кратък обзор на основни сведения за възникването на социалната работа в САЩ и Европа (като допълнение на лекционния материал).	Запознаване на студентите със същността и характера на социалната работа като организирана теоретически, ценностно и организационно-институционално основана обществена дейност в системата на политиката.	Да се разкрият взаимовръзките между предмета, целите и научните задачи на социалната работа и практиката на социалната политика.
Прилагани методи при провеждането на упражнението	Примерен микро казус; описание на ситуация за анализ; сравнителен анализ социалната работа в Европа и САЩ.	Провеждане на текущ контрол - тестов въпросник с пример за отворени и затворени въпроси.	Дискусия - въпроси към обучаваните в хода на семинарното упражнение.
Анализ на успеваемостта на упражнението	При изпълнението на задачите и отговорите на дискуссионните отворени въпроси.	Оценки от проведен текущ контрол, представяне на презентация и др.	Обратна връзка.
Поставяне на задачи за самоподготовка	Работа по зададен казус. Отговаряне на поставени въпроси по него.	Изготвяне на реферат на тема: ”Роля на социалния работник в САЩ”. Оценяване чрез презентация.	Намиране на допълнителна информация относно темата на семинарното упражнение – интересни факти от историята на социалната работа в САЩ.
Закриване на семинарното упражнение	Обобщение на изпълнените задачи.	Отговори на въпроси от страна на преподавателя.	Обявяване на следващата тема и задачи за предварителна подготовка на студентите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на представеното до тук можем да кажем, че обучението на студентите в образователна програма „Социални дейности“, има за цел да осигури подготовка на квалифицирани и компетентни специалисти в областта на социалната работа, социалната защита и доставката на социални услуги. Студентите завършили курса на обучение притежават широкопрофилни познания, необходими за упражняване на една от най-хуманните професии „социален работник“.

Основната цел на професионалното обучение на бъдещите социални работници в университета е да развие техния личен потенциал и да стимулира професионално значими качества и способности. Чрез прилагането и използването на различни методи и форми на обучението във висшето училище се спомага за постигането на тази цел.

Както при всяка друга дисциплина в областта на социалните, стопанските и правните науки и при обучението на студентите в бакалавърския курс по „Социални дейности“ има ясно разделение на теоретична и практико-приложна част. Практикумът се грижи за това да се наблюдава работата на специалистите в сферата на социалната работа, докато

теоретичният обзор спомага да се модулират и адаптират базовите знания спрямо изискванията на практиката и се синхронизират със съответни стриктни дефиниции.

Разработването на Ръководството за упражнения по дисциплината „Основи на социалната работа – История и теория“ би оказало положително въздействие върху подготовката на студентите от специалност „Социални дейности“. Чрез разнообразието от методични единици, които ще бъдат представени в методическия инструмент за всяко упражнение, ще спомогнат за задълбочаване на познанията на студентите, което е и основната цел на лекционния курс.

Ръководството за провеждане на семинарни упражнения по дисциплината „Основи на социалната работа (История и теория)“ може да бъде приложимо и от полза при обучението на студенти, както от специалност „Социални дейности“, така и от други специалности.

REFERENCES

Antonova, D., I. Kostadinova (2022) Building Digital Educational and Research Infrastructures. IN: 16th International Technology, Education and Development Conference, 7th-8th March, 2022, IATED Academy, pp.7235-7244, ISBN: 978-84-09-37758-9 ISSN:2340-1079

Davis, M., Compiler (2008) Anthology: Social Work, Sofia, University Publishing House "St. Constantine and Helena" Cl. Ohrid 2008. P.. 520, ISBN:978-954-07-2088-3 (**Оригинално заглавие:** Дейвис, М., съставител (2008) Антология: Социална работа, София, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“ 2008. стр. 520, ISBN:978-954-07-2088-3.

Derijan, I., (2010), Methodological basis of the nature and specificity of social work, Burgas free university.

Dimitrova, N., (2001) Basics and methods of social work, ISBN: 954-8683-13-X, Litera, Sofiya (**Оригинално заглавие:** Димитрова, Н., (2001) Основи и методи на социалната работа, ISBN:954-8683-13-X, Литера, София).

Georgieva, A., N. Nikolov, N. Nikolova, L. Georgiev, (2007), Methods of teaching at the universities, Annual of the university of mining and geology “St. Ivan Rilski”, Vol. 50, Part IV, Humanitarian sciences and Economics, 2007.

International Federation of Social Workers, <https://www.sociw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Kostadinova, I., Fleaca, E. § Antonova, D. (2021). Twenty First Century Development Goals in Sustainability Curriculum. IN: 13th International Conference on Education and New Learning Technologies, EDULEARN21 Proceedings, IATED, pp. 8612-8626, ISBN:978-84-09-31267-2, DOI:10.21125/edulearn.2021.1739

Mehandzhyska, G., R. Simeonova, V. Boyanova, T. Milusheva, (2017), Model of field practicum in social work education, www.swjournal-bg.com.

Mehanjiyska, D., E. Rangelova, (2009) Methods of Social Work, Gabrovo (**Оригинално заглавие:** Механджийска, Г., Е. Рангелова, (2009) Методи на социалната работа, Габрово).

Mitcheva, P. (2006) Methods in the assisting professions, Ed. M-8-M, Sofia. (**Оригинално заглавие:** Митева, П. (2006) Методи в помагащите професии, Изд. "М-8-М", София).

Shulman, L. (1994) The art of helping individuals, families and groups, Sofia, ed. Neuroscience and Behavior Foundation, p. 632 (**Оригинално заглавие:** Шулман, Л. (1994) Изкуството да се помага на индивиди, семейства и групи, София, изд. Фондация "Невронауки и поведение", стр.632).